

Conscientia erronea invincibilis est, quando nulla se obtulit cogitatio, dubium, vel remorsus circa rem ignoratam, vel si aliqua se obtulit cogitatio, fecit diligentias debitas, quas poterat adhibere.

Conscientia erronea vincibilis est, quando aliqua se obtulit cogitatio, dubium, vel remorsus circa rem ignoratam, & non fecit diligentias debitas, cum posset eas adhibere.

Conscientia probabilis est dictamen rationis, quo intellectus iudicat hoc sibi licere, vel non licere.

Conscientia probabilis practicè est dictamen practicum rationis, quo quis cum fundamento gravi, visis, & revisis circumstantijs, iudicat hoc sibi licere, vel non licere.

Conscientia probabilis speculativè est dictamen practicum rationis, quo quis cum fundamento gravi, absque revisione circumstantiarum iudicat in communi hoc sibi licere, vel non licere.

Opinio probabilis est assensus unius partis cum formidine alterius.

Opinio probabilis practicè est assensus unius partis visis, & revisis circumstantijs, cum formidine alterius.

Opinio probabilis speculativè est assensus unius partis in communi, cum formidine alterius.

Conscientia dubia est suspensio iudicij circa obiectum apprehensum.

Dubium practicum est suspensio iudicij circa bonitatem, vel malitiam

operationis hic, & nunc:
 Dubium speculativum est suspensio iudicij circa veritatem, vel falsitatem obiecti.

Conscientia scrupulosa est dictamen practicum intellectus eorum ex levibus fundamentis, cum quadam animi anxietate.

De peccati.

Peccatum est, dictum, factum, vel concupitum contra legem Dei æternam.

Peccatum originale est privatio voluntaria iustitiæ originalis.

Peccatum personale est, quod committitur per propriam voluntatem.

Peccatum omissionis est violatio præcepti affirmativi.

Peccatum commissionis est violatio præcepti negativi.

Peccatum mortale, est dictum, vel factum, vel concupitum contra legem Dei æternam in materia gravi. Vel est recessus à regula Divina privans nos gratia, & amicitia Dei.

Peccatum veniale, est dictum, factum, vel concupitum contra legem Dei æternam in materia levi. Vel est recessus à regula Divina privans nos tantum fervore charitatis.

Peccatum habituale, est peccatum antea commissum, & non retractatum, nec remissum.

Tambien se define el pecado habitual assi.

Est quædam macula relicta in anima ex peccato præterito.

Peccatum mortale habituale est privatio voluntaria gratiæ, orta ex peccato præterito.

Pecè

Peccatum veniale habituale est, est privatio voluntaria fervoris charitatis orta ex peccato præterito.

Habitus vitiosus est, facilitas quædam orta ex repetitione plurium actuum peccaminosorum ad similes actus peccaminosos.

Circumstantia est, accidens actus humani.

Circumstantia mutens speciem est, accidens actus humani oppositum distinctæ virtuti, ac ipsa actus, vel eadem virtuti diverso modo.

Circumstantia aggravans est, accidens actus humani augens malitiam intra eandem speciem.

Circumstantia minuens est, accidens actus humani diminuens malitiam intra eandem speciem.

De lege, & præcepto.

Lex est, quædam rationis ordinatio ad bonum commune, ab eo, cui curam habet communitatis, promulgata.

Lex Divina est, quædam rationis ordinatio à Deo immediatè proveniens.

Lex Divina naturalis est, quædam rationis ordinatio à Deo, vt Authore naturæ immediatè proveniens. Vel est, quæ viribus naturæ impleri potest.

Lex divina supernaturalis est, quædam rationis ordinatio à Deo, vt Authore supernaturali immediatè proveniens. Vel est, quæ viribus naturæ adimpleri non potest.

Lex Ecclesiastica est, quædam rationis ordinatio à superiori Ecclesiastico proveniens.

Lex civilis est, quædam rationis ordi-

natio à superiori laico proveniens.

Lex affirmativa est, illa qua superior præcipit aliquid faciendum.

Lex negativa est, qua superior prohibet aliquid faciendum.

Præceptum est actus, quo superior præcipit aliquid faciendum, vel pro habet faciendum.

De primo Præcepto Decalogi.

Fides est, virtus supernaturalis, qua certò credimus veritates à Deo Ecclesiæ revelatas.

Fides vt habitus diffinitur, est habitus supernaturalis, quo certò credimus veritates à Deo Ecclesiæ revelatas.

Fides vt actus, est actus supernaturalis, quo certò credimus veritates à Deo Ecclesiæ revelatas.

Hæresis est, recessus pertinax hominis baptizati à parte fidei.

Hæresis purè interna est, error pertinax hominis baptizati à parte fidei, habitus in mente, & nullo modo manifestatus.

Hæresis purè externa est, prolatio hæresis non habitæ in mente.

Hæresis mixta ex interna, & externa est, recessus pertinax hominis baptizati à parte fidei, habitus in mente, & aliquo signo, vel alio modo manifestatus, peccando mortaliter in manifestatione.

Apostasia est, recessus pertinax hominis baptizati à tota fide, vel à partibus principalioribus fidei.

Infidelitas est, non accessus ad fidem.

Infidelitas negativa est, non accessus ad fidem sufficienter non promulgatam.

Infidelitas positiva est, non accessus ad fidem sufficienter ei promulgatam.

ga-

guam.
Iudaismus est, recessus à Fide susceptus in umbra non vero in veritate.

De Spe.

Spes est, virtus supernaturalis, qua speramus beatitudinem auxilio Dei consequendam.

Desperatio est, quidam motus voluntatis, quo peccator abiicit vitam æternam ex Divina misericordia consequendam.

Præsumptio est, volitio ultimi finis solo auxilio Dei sine proprijs medijs, vel solis proprijs medijs sine auxilio Dei consequibilis.

Temeritas est, velle perseverare in peccato, relinquendo, & sperando penitentiam pro articulo mortis.

De Charitate.

Charitas est, virtus supernaturalis, qua diligimus Deum propter se, & proximum propter Deum.

De elemosyna.

Necessitas extrema est, quæ constituit hominem, vel suos in articulo, vel periculo mortis, vel similis mali.

Necessitas gravis est, quæ constituit hominem in periculo alicuius gravioris mali vitra ordinarium, & commune, ut amittendi honorem. Et similia.

Necessitas communis est, v. gr. quam habent elemosynam patentes hospitalium.

De Correctione fraterna.

Correctio fraterna est, admonitio proximi, qua intimur eum à peccato revocare.

De virtute Religionis.

Religio est, virtus supernaturalis, qua veneramur Deum, & eius Sanctos.

Adoratio Latræ est, qua damus Deo proprium cultum ipsius.

Hyperdulia est, qua damus Beatissimæ Virgini Mariæ proprium cultum ipsius.

Dulia est, qua damus Sanctis proprium cultum ipsorum.

Superstitio est, cultus vitiosus.

Superstigia idolatria est proprium cultum Dei tribuere creaturæ, vel proprium cultum Dei tribuere Deo modo indebito.

Divinatio est, prædictio futurorum.

Divinatio propheticalis est, prædictio futurorum facta per divinam revelationem.

Astrologalis divinatio est, prædictio futurorum facta per Astra.

Divinatio dæmoniacæ est, prædictio futurorum ope dæmonis facta.

Vana observantia est, qua quis vitur medijs inutilibus, & improporionatis ad se præcavendum ab aliquo malo, vel ad consequendum aliquem finem.

Magia est, quæ versatur circa corpora variè immutanda, aliosque effectus miros.

Maleficium est vis nocendi alijs ope dæmonis.

Irregularitas est, vitium oppositum virtuti Religionis per defectum.

Tentatio Dei est dictum, vel factum, quo quis explorat, num Deus sit Potens, Sapiens, Misericors, aut aliquam aliam perfectionem habeat.

De blasphemia.

Blasphemia est, verbum maledictionis, vel convitiij, seu contumeliæ contra Deum, & eius Sanctos.

Maledictio est invocatio dæmonis in vindicam.

vindicem. Vel est verbum execrativum, quo quis imprecatur proximo aliquo malum.

De iuramentum.

Iuramentum est, veritas Divino testimonio confirmata. Vel est invocatio Divini nominis in confirmationem alicuius rei.

Iure, est Deum adducere in testem alicuius veritatis.

Periurare, est Deum adducere in testem sine veritate, sine iustitia, & sine necessitate. Vel aliter. Periurare est Deum adducere in testem alicuius falsitatis.

Iuramentum assertorium est, assertio Divino testimonio confirmata.

Iuramentum promissorium est, promissio Divino testimonio confirmata.

Iuramentum comminatorium est, comminatio Divino testimonio confirmata.

Iuramentum execratorium est, execratio Divino testimonio confirmata.

De voto.

Votum est, deliberata promissio Deo facta de meliori bono.

Votum simplex est, deliberata promissio Deo facta de meliori bono sine solemnitate.

Votum solemne, est deliberata promissio Deo facta de meliori bono cum solemnitate.

Votum absolutum est, deliberata promissio Deo facta de meliori bono sine aliqua conditione.

Votum conditionatum est, deliberata promissio Deo facta de meliori bono cum aliqua conditione.

Votum reale est, deliberata promissio

Deo facta de meliori bono efficiens divinas.

Votum personale est, deliberata promissio Deo facta de meliori bono efficiens personam.

Votum mixtum ex reali, & personali, est deliberata promissio Deo facta de meliori bono efficiens divitias, & personam simul.

Votum pœnale est, deliberata promissio Deo facta de meliori bono imposita sibi aliqua pœna.

Irritatio est annullatio voti ab habente potestatem dominativam.

Dispensatio est, annullatio obligationis voti ab habente potestatem spiritualem in foro externo.

Commutatio est, substitutio unius materiæ pro alia, servata æqualitate morali.

Interpretatio est, prudentialis verborum voti, vel iuramenti intelligentia.

De ieiunio.

Ieiunium naturale est, perfectissima, & totalis abstinencia ab omni cibo, & potu, & medicina.

Ieiunium Ecclesiasticum est, abstinencia à carnibus, & unica comestio.

De Horis Canonicis.

Hora Canonica est, Officium Divinum dicendum certa hora ex institutione Sacrorum Canonum.

De oratione.

Oratio est, elevatio mentis in Deum.

De sacrilegio.

Sacrilegium est, violatio rei Sacræ.

De quinto Præcepto.

Homicidium est, iniusta hominis occisio.

Scandalum est dictum, vel factum minus rectum, occasionem ruinæ spiritualis præbens proximo.

Scandalum passivum est ruina spiritualis proximo occasione accepta ab alio.

Scandalum activum sine passivo, est occasio data, & non accepta.

Scandalum passivum sine activo est occasio accepta, & non data.

Scandalum activum simul cum passivo, est occasio data, & accepta.

Scandalum speciale est dictum, vel factum minus rectum, occasionem ruinæ spiritualis præbens proximo, ex intentione ut cadat, & reatum illius peccati, & mortem spiritua-lem incurrat.

Scandalum generale est dictum, vel factum minus rectum, occasionem ruinæ spiritualis præbens proximo, non intendendo ruinam spiritua-lem proximi, ut malum proximi est.

Scandalum fragile, est ruina spiritualis proximi orta fragilitate.

Scandalum parvulorum, est ruina spiritualis proximi orta ex ignorantia causæ.

Scandalum phariseorum, est ruina spiritualis proximi orta ex pura malitia.

De sexto Præcepto.

Castitas, est virtus moralis quæ moderatur voluptates carnis.

Luxuria, est usus inordinatus venerorum.

Simplex fornicatio, est concubitus soluti cum soluta.

Adulterium, est accessus ad alienum thorum.

Strupum, est concubitus viri cum femina virgine, quo eius integritas violatur.

Incestus, est concubitus cum qualibet cognata, sive cognatione naturali, sive spirituali, sive legali, sive affi-ne, sive honesta, intra gradus prohibitos.

Raptus, est concubitus cum femina ipsa nolente.

Sacrilegium (in hac materia) est concubitus cum habente votum castitatis, vel habentis votum castitatis, vel in loco sacro.

Peccatum contra naturam, est actus luxurix, ex quo sequi non potest humana generatio.

Pollutio, est voluntaria feminis effusio absque copula.

Sodomia, est concubitus ad non debitum sexum.

Bestialitas, est concubitus ad rem diversæ speciei.

Delectatio morosa, est simplex complacencia de objecto turpi cogitato absque animo exequendi.

De septimo Præcepto.

Furtum, est occulta acceptio, vel retentio rei alienæ, invito rationabiliter Domino.

Rapina, est violenta ablatio rei alienæ, invito Domino rationabiliter.

De iustitia.

Iustitia, est constans, & perpetua voluntas ius suum unicuique tribuens.

Iustitia legalis est illa, qua partes communitatis perfectæ (puta Regni, vel Civitatis) ordiantur ad iustum boni communis.

Iustitia distributiva est, qua bona com-

munia Regni, vel Civitatis, distribuntur inter partes communitatis secundum proportionem meritorum.

Iustitia commutativa est, qua redditur unicuique res propria secundum æqualitatem rei redditæ ad rem debitam in commutationibus.

De restitutione.

Restitutio est actus iustitiæ commutativæ, quod damnum proximo irrogatum reparatur.

Restituere est iterato aliquid statueri in possessionem, vel dominium rei suæ.

De contractibus.

Contractus est conventio inter duos, ex qua utrumque obligatio nascitur.

Contractus imperfectus est, conventio inter duos obligationem in alterutro pariens.

Emptio est, traditio pretij pro merce.

Venditio est, traditio mercis pro pretio.

Mutuum est, traditio rei usu consumptibilis alicui sub ipsius dominio, ut pro ea reddat tantumdem priori Domino mutuanti.

Permutatio est, traditio rei utilis pro re utili servata æqualitate morali.

Cambium est, permutatio pecuniæ pro pecuniæ cum lucro.

Donatio est, gratuita, & liberalis concessio rei utilis recompensationem non quærens.

Commodatum est, traditio usus rei ad aliquam functionem sine pretio.

Precarium est, traditio usus rei cum precibus, & sine pretio.

Locatum est, traditio usus rei pro pretio.

Conductum est, traditio pretij pro usu rei.

Depositum est, traditio rei ad custodiam.

Pignoratium est, traditio rei nobilioris pro ignobiliori, usque ad recompensationem.

La fiança se define así: Est susceptio alienæ obligationis, qua quis se obligat ad solvendum, si debitor non solvit.

El juego, est pactum, per quod res posita lucrament tribuitur.

La apuesta est pactum, in quo plures contendunt de aliqua re, & ponunt aliquid, ut sit illius, qui veritatem fuerit affectus.

Contrato de compañía, est conventio duorum, vel plurium ad negotiandum lucri gratia.

Contrato aseguratorio, est conventio duorum, vel plurium in vno assicurante principalitatem.

Census est, ius percipiendi annuam pensionem ex re utili, aut fructifera alterius.

De usura.

Usura est, lucrum ex mutuo proveniens, vel est iniusta actio, qua pretium pro usu rei mutuatæ accipitur ex pacto expresso, vel tacito.

De simonia.

Simonia est, sacrilegium consistens in studiosa voluntate emendi, vel vendendi rem sacram, seu spiritua-lem, vel spirituale annexam pro temporali.

De octavo Precepto Decalogi.
 Mendatium est, dictum, vel factum cum intentione fallendi, vel afferendi falsum.
 Mendatium purè materiale est, dictum contrarium rei, sed non menti.
 Mendatium purè formale est, dictum contrarium menti, & non rei.
 Mendatium mixtum est, dictum contrarium rei, & menti.
 Mendatium practicum est, dictum contrarium rationi, vel legi.
 Mendatium speculativum est, dictum contrarium menti.
 Mendatium iocosum est, dictum contrarium menti, causa voluptatis, vel recreationis.
 Mendatium officiosum est dictum contrarium menti, causa utilitatis.
 Mendatium perniciosum est, dictum contrarium menti, causa nocendi proximi, vel sibi.
 Falsum testimonium est, falsum asserere de proximo.
 Iudicium temerarium est, iudicare malum de proximo sine fundamento, vel cum levibus fundamentis.
 Suspicio est, actus intellectus magis inclinans in vnam partem, quam in aliam.
 Suspicio temeraria est, opinio mali ex levibus iudicijs.

Dubium est, suspensio iudicij in neutram partem inclinantis.
 Detractio, est iniusta violatio famæ.
 Contumelia est, iniusta violatio honoris.
 Sufurratio est, iniusta violatio amicitie.
 Sublatio est, verborum ludus ex proximi defectibus, vt erubescat.
 Fama est, bona opinio de excellentia alterius.
 Honor est, protestatio de alterius excellentia.
 Convitium est, cum aliquis obiicit alteri in eius presentia aliquem defectum, qui non est culpa iniuriatio.
 Et murmuratio, prout differt à detractione, est quando aliquis in absentia loquitur de peccatis, vel defectibus alterius, locutione, quæ sit contra charitatem, & non contra iustitiam.
 Hypocrisis est simulatio, qua quis simulat se esse, quod non est.
 Instantia, est cum aliquis verbis se extollit, dicendo de se aliquid super se.
 Ironia est cum aliquis dicit de se minima, à veritate declinans.
 Bulla est, diploma Pontificium, quo multæ gratiæ conceduntur sub onore certæ elemosinæ in subsidium belli contra fideles erogato.

INDICE DE LAS PALABRAS, DEBAXO DE las quales se contienen las cosas principales de este Libro.

La letra P. significa la Pagina, y la V. Verbo.

A

A Bad, pag. 448. vease V. Prelado.
 Abadese, pag. 132.
 Aborto, pag. 148. 279. 413. 414.
 Absolucion Sacramental, pag. 40. 51. y fig. 430. y fig.
 Absolucion de Censura, pag. 135. 337.
 Acto Conyugal, pag. 101. 122. 400.
 Acto torpe, pag. 284. y fig. vease V. Restitucion, torpe acto.
 Adopcion pag. 109.
 Advertencia, pag. 138. 184. vease V. Ignorancia.
 Adulterio, pag. 99. 110. 284. 425.
 Adultero, pag. 312. 449.
 Adultera, pag. 449.
 Afectos, vease V. Complacencias, de feos.
 Afinidad, pag. 114. 120. 121. 126.
 Ayuno, pagin. 259. y fig. 451. 456. y fig.
 Alquiler, pag. 331.
 Amistad, pagin. 214. 354. vease V. Amor.
 Amor, pag. 213. y fig. 398. 400. 437.
 Amos, pag. 248. 274.
 Amphibologia, pag. 236. y fig. 408.
 Apostasia, pag. 205.
 Aprobacion, pag. 42. 52. 361.
 Apuesta, ò esposicion, pagin. 328. vease V. Juego.

Ara, Altar, pag. 82. 482.
 Artículo de muerte, pag. 47. 378. 472.
 Atricion, pagin. 5. 26. 430. vease V. Contricion.

B

Bautismo, pag. 8. 9. y fig.
 Beber, pag. 167. 279. 399.
 Benevolencia, vease Verb. Amistad, amor.
 Beneficio, pag. 89. 152. 161. 265.
 Beneficiado, pag. 145. 421. y fig. 452.
 Bestialidad, pag. 289. 452.
 Bigamia, pag. 161.
 Bimestre, pag. 101. y fig. 108. 124.
 Bivinato (que es tener dos maridos à vn tiempo) pag. 97. 111. vease V. Poligamia.
 Blasfemia, pag. 227.
 Boticario, vease V. Aborto.
 Bula de la Cena, pag. 52. 384. 440.
 Bula de la Cruzada, pag. 52. 53. 162. 372. y fig.
 Bula de Compocion, pag. 268. 314. 382.
 Bula de difuntos, pag. 383.
 Bula de Lactinios, pag. 383.

C

Calumniador, pag. 345. 410. 449.